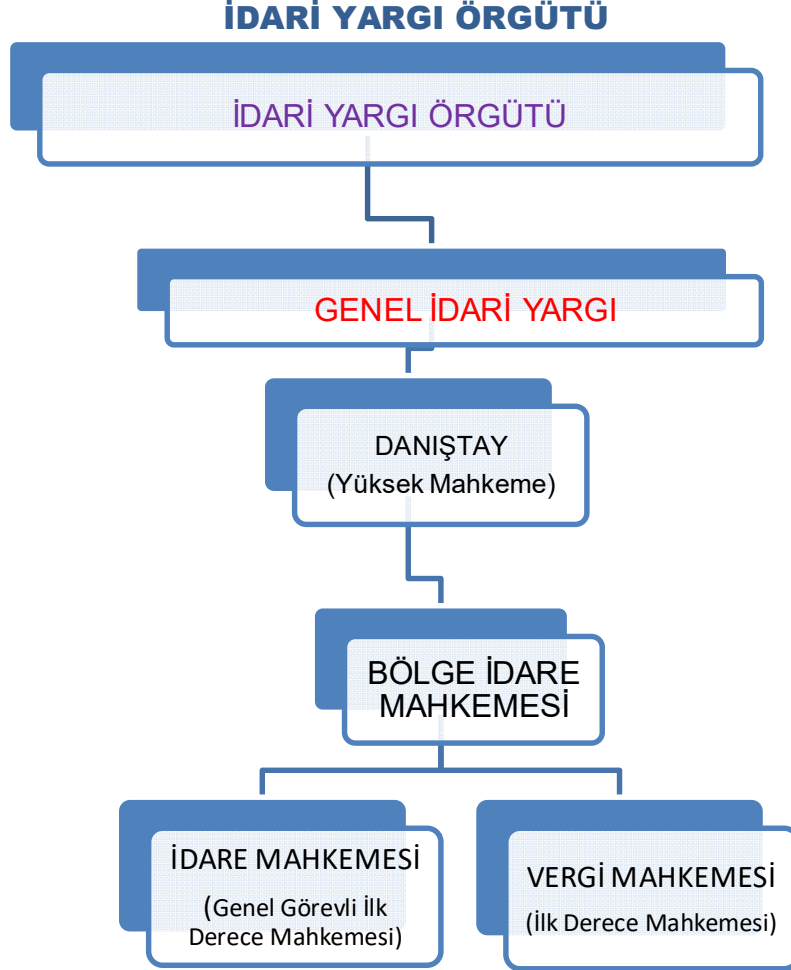

**İKİNCİ
KISIM**
**İDARİ
YARGILAMA
USULÜ
HUKUKU**

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GENEL İDARİ YARGI ÖRGÜTÜ

İdari yargı kolunun ilk derece mahkemeleri “**idare mahkemeleri**” ve “**vergi mahkemeleridir**”

İdare ve vergi mahkemeleri **İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşleri alınarak** ve bölgelerin coğrafi durumları ve iş hacmi göz önünde tutularak **Adalet Bakanlığınca kurulurlar** ve yargı çevreleri tespit olunur.

İçişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının görüşü alınarak Adalet Bakanlığının önerisi üzerine, **Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararı (HSYK) ile kaldırılır** ve yargı çevreleri değiştirilir.

Aynı yargı çevresinde birden fazla idare veya vergi mahkemesinin faaliyet gösterdiği hâllerde, özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde, ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak, **mahkemeler arasındaki iş bölümü Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından** belirlenebilir.

İdare ve vergi mahkemesi başkan ve üyeleri “hakim” statüsündedir. Adli yargı hakimlerinin tabi olduğu hukuki statüye tabidirler; hakimlik teminatına ve bağımsızlığına sahiptir. **Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu** tarafından göreve alınırlar ve özlük işleri konusunda Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu karar verir.

İdare ve vergi mahkemeleri;

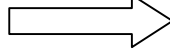
- Bir başkan ve yeteri kadar üyeden oluşur
- Mahkeme kurulu, bir başkan ve iki üyeden oluşur.

- Kurul halinde toplanılır ve oy çokluğuyla karar verilir
- Ancak belirli uyuşmazlıklarda ve her yıl belirlenen miktarı aşmayan, konusu belirli bir parayı içeren idari işlem ve eylemlere karşı açılan davalarda, **tek hakimle karar verir.**

UYARI

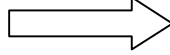
İdare ve Vergi Mahkemelerinin;

Kurulmasında ve Yargı Çevrelerinin Belirlenmesinde

İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü,
Adalet Bakanlığının kararı gereklidir.

Kaldırılmasında ve yargı çevrelerinin değiştirilmesinde

İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü, Adalet
Bakanlığının önerisi, HSYK kararı gereklidir.

DİKKAT

Dördüncü yargı paketi ile 17.04.2013 tarihli 6460 sayılı kanun ile daha önce yer alan "Aynı yargı çevresinde birden fazla idare veya vergi mahkemesi kurulduğunda mahkemeler arasındaki iş bölümü HSYK tarafından belirlenir." hükmü çıkartılarak şu düzenleme getirilmiştir: "**Aynı yargı çevresinde birden fazla idare veya vergi mahkemesinin faaliyet gösterdiği hâllerde, özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde, ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak, mahkemeler arasındaki iş bölümü Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenebilir. Bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır. Mahkemeler, tevzi edilen davalara bakmak zorundadır.**"

A. İDARE MAHKEMELERİ

İdare mahkemeleri idari yargı kolunun **genel görevli ilk derece mahkemesidir**. Kanunlarla başka yargı yerlerinin görev alanına bırakılmayan **iptal ve tam yargı davalarına** idare mahkemeleri bakar.

İdare mahkemeleri, vergi mahkemelerinin görevine giren davalarla ilk derecede mahkemesi olarak Danıştay'da çözümlenecek olanlar dışındaki;

- a) İptal davalarını,
- b) Tam yargı davalarını,
- c) Tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklardan hariç, kamu hizmetlerinden birinin yürütülmesi için yapılan idari sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davaları,
- d) Diğer kanunlarla verilen işleri, çözümler.

İdare mahkemelerinde **birer başkan ile yeteri kadar üye** bulunur. Mahkeme kurulu, **başkan ve iki üyeden** oluşur. Başkanın olmaması durumunda **kıdemli üye**, başkana vekâlet eder.

İdare mahkemeleri, kural olarak, **kurul halinde (bir başkan ve iki üye)** toplanır ve **oy çokluğuyla** karar alır. Ancak belirli uyuşmazlıklarda ve her yıl belirlenen miktarı aşmayan, konusu belirli bir parayı içeren idari işlem ve eylemlere karşı açılan davalarda, **tek hakimle karar verir.**

İdare mahkemelerinde genel dava açma süresi **60 gündür.**

B. VERGİ MAHKEMELERİ

Vergi mahkemeleri;

- a) Genel bütçeye, il özel idarelerine, belediyeye ve köylere ait vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları,
- b) Ayrıca kanunun saydığı belirli konularda 6183 sayılı Amme Alacaklılarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun uygulanmasına ilişkin davaları,
- c) Diğer kanunlarda verilen işleri

karara bağlamakla görevlidir.

Vergi mahkemelerinde **birer başkan ile yeteri kadar üye** bulunur. Mahkeme kurulu, **başkan ve iki üyeden** oluşur. Başkanın olmaması durumunda **kıdemli üye**, başkana vekâlet eder.

Vergi mahkemeleri, kural olarak, **kurul halinde (bir başkan ve iki üye)** toplanır ve **oy çokluğuyla** karar alır. Ancak belirli uyuşmazlıklarda ve her yıl belirlenen miktarı aşmayan, konusu belirli bir parayı içeren idari işlem ve eylemlere karşı açılan davalarda, **tek hâkimle karar verir**.

Vergi mahkemelerinde genel dava açma süresi **60 gündür**

Tek Hâkimle Çözömlenen Uyuşmazlıklar

- Uyuşmazlık miktarı belirlenen miktarı aşmayan ve konusu belli bir parayı içeren idari işlemlere karşı açılan iptal ve tam yargı davaları
- Toplam değeri belli bir miktarı aşmayan vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlölüklerden doğan uyuşmazlıklar
- 6183 sayılı Amme Alacaklılarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un (AATUHK) uygulanmasından doğan ve toplam değeri belli bir miktarı aşmayan uyuşmazlıklar

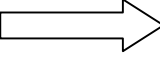
C. BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ

Bölge idare mahkemeleri **İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşleri alınarak** ve bölgelerin coğrafi durumları ve iş hacmi göz önünde tutularak **Adalet Bakanlığınca kurulurlar** ve yargı çevreleri tespit olunur.

UYARI

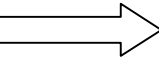
Bölge İdare Mahkemelerinin;

Kurulmasında ve Yargı Çevrelerinin Belirlenmesinde

İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü,
Adalet Bakanlığının kararı gereklidir.

Kaldırılmasında ve yargı çevrelerinin değıştirilmesinde

İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü, Adalet
Bakanlığının önerisi, HSYK kararı gereklidir.

Bölge idare mahkemeleri **bir başkan ve iki üyeden** oluşur. **Oy çokluğu** ile karar alır. Başkan ve üyelerinin atamaları **HSYK** tarafından yapılır.

Bölge idare mahkemelerinin görevleri şunlardır:

- a) İstinaf başvurularını inceleyip karara bağlamak.
- b) Yargı çevresindeki **idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını** kesin karar bağlar
- c) Yargı çevresindeki idare ve vergi mahkemelerinin verdiği **yürütmeyi durdurma kararlarına karşı yapılacak itirazları** inceler
- d) Nihayet bölge idare mahkemeleri kanunlarla verilmiş diğer görevleri yerine getirir.

İstinaf

İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak konusu beşbin Türk lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar kesin olup, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz

UYARI

Bölge idare mahkemelerine ilk derece yargı yeri olarak dava açılmaz.

D. DANIŞTAY

Danıştay, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile görevlendirilmiş Yüksek İdare Mahkemesi, danışma ve inceleme merciidir. Danıştay'la ilgili önemli hususları şöyle özetleyebiliriz:

- Hem **yargılama** hem de **idari nitelikli** danışma, inceleme ve görüş bildirme görevleri bulunan bir yüksek mahkemedir.
- Bağımsızdır, yönetimi ve temsili **Danıştay Başkanına** aittir.
- Danıştay'ın hükümetle ilgili işleri Başbakanlık aracılığıyla yürütülür.
- Danıştay meslek mensupları Danıştay Başkanı, Danıştay Başsavcısı, Danıştay başkanvekili, daire başkanları ile üyelerdir.
- Danıştay Başkanının seçeceği bir üye Danıştay Genel Sekreterliği görevini yapar.

1. Danıştay Üyeliği

Danıştayda boşalan üyeliklerin **dörtte üçü idari yargı hakim ve savcılığından, dörtte biri ise diğer görevliler arasından** seçilir. İdari yargı hâkim ve savcıları, **Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca**; diğer görevlerde bulunanlar ise, **Cumhurbaşkanınca** Danıştay üyeliğine seçilirler.

Danıştay Başkanı, Başsavcısı, başkanvekilleri ve daire başkanları **kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tam sayısının salt çoğunluğu** ile seçilirler. Danıştay üyeleri **on iki yıl için** seçilir. Bir kimse **iki defa Danıştay üyesi seçilemez**.

2. Danıştay'ın Karar Organları

Danıştay Kanunu ile düzenlenmiş Danıştay'ın organları şunlardır:

- Daireler
- Danıştay Genel Kurulu
- İdari İşler Kurulu
- İdari Dava daireleri Kurulu
- Vergi Dava Daireleri Kurulu
- İçtihatları Birleştirme Kurulu
- Başkanlar Kurulu
- Başkanlık Kurulu
- Yüksek Disiplin Kurulu
- Disiplin Kurulu

a) Daireler

Danıştay; **dokuzu dava, biri idari daire** olmak üzere **on daireden** oluşur. Bunlardan **1. Daire** Danıştay'ın yönetsel nitelikli inceleme, danışma ve görüş bildirme görevlerini yerine getiren **İdari Daire**, diğer **9 daire** ise yargısal denetleme görevini yerine getiren **dava daireleridir**. Dava daireleri, önlerine gelen hukuki uyumsuzluğun nitelik ve kapsamına göre **idari ve vergi dava daireleri** olmak üzere **ikiye** ayrılırlar.

Her dairede **bir başkan ile yeteri kadar üye** bulunur. Heyetler **bir başkan ve dört üyenin (1+4) katılımıyla** toplanır, **salt çoğunluk** ile karar verir. Üye sayısının yeterli olması halinde **birden fazla heyet** oluşturulabilir. Bu durumda, oluşturulan diğer heyetlere, heyette yer alan en kıdemli üye başkanlık eder.

Dairelerde yeteri kadar tetkik hakimi de bulunur.

Üyeler, **Başkanlık Kurulunun kararı** ile dairelere ayrılırlar ve hizmetin icaplarına göre, daireler aynı yöntemle değiştirilebilir.

Dairelerde ortaya çıkacak noksanlıklar, **Başkanlık Kurulunun kararı** ile diğer dairelerden önceden tespit edilen üyelerden alınmak suretiyle tamamlanır.

b. Dava Daireleri Kurulları

İdari dava daireleri kurulu ve **vergi dava daireleri** kurulu olmak üzere **ikiye** ayrılır.

aa. İdari Dava Daireleri Kurulu

İdari Dava Daireleri Kurulu, idari dava dairelerinin başkanları ile üyelerinden oluşur. Başlıca görevleri şunlardır:

- İdare mahkemelerinden verilen direnme (ısrar) kararlarını temyizen incelemek
- İdari dava dairelerinden ilk derece mahkemesi olarak verilen kararları temyizen inceleyip karar vermek
- Danıştay idari dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak baktıkları davalarda yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceler.

bb. Vergi Dava Daireleri Kurulu

Vergi Dava Daireleri Kurulu, vergi dava dairelerinin başkanları ile üyelerinden oluşur. Başlıca görevleri şunlardır:

- Vergi mahkemelerinden verilen direnme (ısrar) kararlarını temyizen incelemek
- Vergi dava dairelerinden ilk derece mahkemesi olarak verilen kararları temyizen inceleyip karar vermek
- Danıştay vergi dava dairelerinin ilk derece mahkemesi olarak baktıkları davalarda yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceler.

NOT:

c. İctihatları Birleştirme Kurulu

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve dava daireleri başkanları ile üyelerinden oluşur.

İctihatları Birleştirme Kurulu, dava dairelerinin veya idari ve vergi dava daireleri kurullarının kendi kararları veya ayrı ayrı verdikleri kararlar arasında aykırılık veya uyumsuzluk görüldüğü veyahut birleştirilmiş içtihatlarının değiştirmesi gerekli görüldüğü takdirde Danıştay Başkanının havalesi üzerine, Başsavcısının düşüncesi alındıktan sonra işi inceler ve gerekli görürse, **icthadın birleştirilmesi** veya **değiştirilmesi hakkında** karar verir. Kararlar, resmi gazete de yayımlanır.

3. Danıştayın Görevleri

Danıştayın görevlerini bir tablo aracılığıyla inceleyeceğiz:

• **2017 yılı Anayasa değişiklikleriyle** Danıştay idari görevlerinden olan; tüzük tasarılarını incelemek ve kanun tasarı ve teklifleri hakkında görüş bildirmek kaldırılmıştır.

Danıştay'ın Görevleri

İDARİ GÖREVLER

(I. Daire –İdari Daire)

- Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında düşüncesini bildirir. (2 ay içinde)
- Kamulaştırma Kanunu'nun 30. Maddesine göre, kamu kurumları ve tüzel kişileri arasında **taşınmaz mal devrine** karar vermek
- Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmalarına ilişkin **soruşturma izniyle ilgili mevzuat uyarınca** görülecek işleri inceler ve gereğine göre karara bağlar, inceler veya düşüncesini bildirir.

YARGISAL GÖREVLER

İLK DERECE MAHKEMESİ OLARAK YARGILAMA YAPMAK

- Cumhurbaşkanı kararlarına,
- Cumhurbaşkanınca çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri dışındaki düzenleyici işlemlere,
- Bakanlıklar ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve ülke çapında uygulanacak düzenleyici işlemlere,
- Danıştay İdari Dairesince veya İdari İşler Kurulunca verilen kararlar üzerine uygulanan eylem ve işlemlere,
- Birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giren işlere,
- Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararları ile bu Kurulun görev alanı ile ilgili Danıştay Başkanlığı işlemlerine, Karşı açılacak iptal ve tam yargı davaları ile
- tahkim yolu öngörülme-yen kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan idari davaları karara bağlar.
- Danıştay, belediyeler ile il özel idarelerinin seçimle gelen organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki istemleri inceler ve karara bağlar.

TEMYİZ YERİ OLARAK İNCELEME YAPMAK

İdare Mahkemeleri ile vergi mahkemelerinden verilen kararlar ve ilk derece Mahkemesi olarak Danıştay'da görülen davalarla ilgili kararlara karşı temyiz istemlerini inceler ve karara bağlar.

İçtihadı Birleştirme Kararları Almak

İçtihatları Birleştirme Kurulu

Danıştay kendi dava dairelerinin veya dava daireleri kurullarının **kararları arasındaki aykırılık ve uyuşmazlıkları gidermek veya birleştirilmiş içtihatları değiştirmek için** içtihadın birleştirilmesi veya değiştirilmesine karar verir

ek

UYARI

- 2017 Anayasa değişikliğiyle askeri idari yargı kaldırılmıştır.

II. İDARİ YARGININ GÖREV ALANI

B. GÖREV UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜ ve UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ

2017 Anayasa değişiklikleri ile; Uyuşmazlık Mahkemesi adli ve idari yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlemeye yetkilidir.

- Uyuşmazlık Mahkemesinin kuruluşu, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi kanunla düzenlenir.
- Bu mahkemenin Başkanlığını **Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen** üye yapar.
- Uyuşmazlık mahkemesinin kararları **kesindir**. Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, **Anayasa Mahkemesinin kararı** esas alınır.

2018 yılında çıkarılan 703 sayılı KHK ile Uyuşmazlık Mahkemesi kanununda ve mahkemenin üye sayılarının oluşumunda değişiklik yapılmıştır. Buna göre;

- Uyuşmazlık Mahkemesi **bir Başkan ile altı asıl, altı yedek üyeden** kurulur.
- Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı, Anayasa Mahkemesince kendi üyeleri arasından seçilir.
- Uyuşmazlık Mahkemesine, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca kendi daire başkan ve üyeleri arasından üçer asıl, üçer yedek üye** seçilir.
- Toplantı yetersayı, asıl üyelerin mazeretleri halinde yedek üyeler alınmak suretiyle sağlanır.

Uyuşmazlık Mahkemesine, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ile Danıştay Genel Kurulunca kendi daire başkan ve üyeleri arasından üçer asıl, üçer yedek üye** seçilir.

İKİNCİ BÖLÜM

İDARİ YARGIDA DAVA TÜRLERİ

İYUK md. 2 de üç tür idari dava düzenlenmiştir:

- İptal davası
- Tam yargı davası
- İdari sözleşmelerden dolayı ortaya çıkan davalar.

I. İPTAL DAVASI

İptal davaları, idari işlemler hakkında yetki, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan davalardır.

A. İPTAL DAVASININ ÖZELLİKLERİ

- İptal davasının konusu, idari işlemlerdir. İdari sözleşmelere karşı ve idarenin eylemlerine karşı iptal davası açılmaz.
- İptal davasının amacı, idari işlemin hukuka uygunluğu karinesini çürütmektir.
- İptal, idari işlemin alınmasından itibaren, bütün hüküm ve sonuçlarıyla birlikte hukuk âleminde silinmesi anlamına gelir.
- İptal davası, objektif nitelikte bir davadır. İptal davası sonucunda verilen karar sadece taraflar arasında değil, herkes için hüküm ve sonuç doğurur.
- İptal davası açmak için, hak ihlali şart değildir; menfaat ihlali yeterlidir.

B. İPTAL DAVASININ ÖN KOŞULLARI

Davalar iki aşamada karara bağlanır. İlk davanın **ön koşullar** yönünden incelenmesi, diğeri ise uyumsuzluğun özünün incelenerek **esastan** karara bağlanmasıdır.

Dava, ön koşullar yönünden reddedilirse idari yargı mercii davayı esastan görüşemez.

İptal davasının ön koşulları **görev, yetki, konu, davacı, davalı, süre** ve **biçim** unsurlarıdır.

1. Göreve İlişkin Ön Koşullar

Usul hukukunda “görev”, **mahkemenin dava konusu itibarıyla yetkili olup olmadığı** ifade eder. O nedenle göreve “konu itibarıyla yetki” de denebilir. İptal davası idari yargı koluna mensup bir mahkemede açılacaktır. Ancak bu kolda idare mahkemesi, vergi mahkemesi ve Danıştay olmak üzere birden fazla mahkeme vardır. Acaba açılması düşünülen dava, bu mahkemelerden hangisinde açılmalıdır? İşte bu soruya verilen cevap görevli mahkemenin de hangi mahkeme olduğunun cevabıdır.

Görev, **kamu düzenine** ilişkindir. Dolayısıyla **görevsizlik itirazı yapılsın veya yapılmasın**, mahkeme **davanın her aşamasında re’sen görevli olup olmadığını araştırıp** görevsizlik kararı verebilir.

İdari yargı alanında **genel görevli mahkeme** idare mahkemeleridir. Ancak vergi uyumsuzluklarında vergi mahkemeleri, kimi uyumsuzluklarda ilk derece yargı mercii olarak Danıştay görevlendirilmiştir. Bir idari dava, vergi mahkemelerinin ve ilk derece mahkemesi olarak Danıştay’ın görevine girmiyorsa, o dava, idare mahkemesinin görevine girer; dolayısıyla idare mahkemesinde dava açılır.

İptal davasının görevli mahkeme yerine başka bir mahkemede açılması halinde İdari Yargılama Usulü Kanunu’na göre şu üç durum söz konusu olabilir:

- Açılmış olan dava tamamen **idari yargı kolunun görev alanı dışında ise** (örneğin dava adli yargının görev alanına giriyorsa) **idari yargı mercii görevsizlik kararı** verir. Ancak dosyayı başka mahkemeye göndermez. Davacının kendisi görevli mahkemeye başvurur.

- Açılan iptal davası **idari yargının görev alanına girmekle birlikte, yanlış idari yargı yerinde açılmış ise** (örneğin vergi mahkemesi yerine idare mahkemesine dava açılmışsa) **görevsizlik kararı verilir ancak mahkeme dosyayı görevli idari yargı yerine gönderir.**
- Çözümlemesi, **idari yargının görev alanına girdiği halde, adli ve askeri yargı yerlerinde dava açılmışsa** (örneğin idare mahkemesi yerine asliye hukuk mahkemesine dava açılmışsa) **görevsizlik kararının kesinleşmesini izleyen günden başlayarak 30 gün içinde görevli idari yargı merciinde** dava açılabilir. Görevsiz yargı merciine başvurma tarihi, Danıştaya, idare ve vergi mahkemelerine başvurma tarihi olarak belirlenir.

DİKKAT

- Danıştay ve idare mahkemeleri arasındaki görev uyuşmazlığını **Danıştay** karara bağlar.
- İki idare mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlığını, aynı yargı çevresinde **bölge idare mahkemesi**, farklı yargı çevrelerinde ise **Danıştay** karara bağlar.
- Özel kanunlarda özel görevli yargı yerinin belirtilmediği hallerde **idari para cezalarının iptali için sulh ceza mahkemeleri (Adli yargı)** görevlidir.

2. Yetkiye İlişkin Ön Koşullar

Yetki, bir davanın **hangi yerdeki mahkemede** bakılacağını ifade eder. Örneğin dava konusu uyuşmazlığın idare mahkemesinin mi yoksa vergi mahkemesinin mi görev alanına girdiği sorunu **“görev”** ile ilgilidir. Ancak davanın İzmir İdare Mahkemesinde mi yoksa Ankara İdare Mahkemesinde mi açılacağı sorunu ise **“yetki”** ile ilgilidir.

İdari Yargılama Usul Kanununun 32. maddesine göre kanunlarla ayrıca yetkili mahkeme gösterilmemişse (gösterilmişse buna özel yetki denir ve o mahkemenin yetkili olduğu kabul edilir), genel yetkili idare mahkemesi, **dava konusu idari işlemi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki idare mahkemesidir.**

DİKKAT

İdari sözleşmeler ve idarenin düzenleyici işlemleri **özel yetki kurallarına değil genel yetki kurallarına** tabidir.

Özel Yetki Kuralları

Kamu görevlilerine ilişkin özel yetki kuralları

- Kamu görevlilerinin atanması ve nakilleri ile ilgili davalarda yetkili mahkeme, **kamu görevlilerinin yeni veya eski görev yeri idare mahkemesidir.** (Burada kamu görevlilerine **seçimlik bir hak** tanınmıştır)
- Kamu görevlilerinin görevlerine son verilmesi, emekli edilmeleri veya görevden uzaklaştırılmaları ile ilgili davalarda yetkili mahkeme, **kamu görevlisinin son görev yaptığı yer idare mahkemesidir.**
- Kamu görevlilerinin **görevle ilişkisinin kesilmesi sonucunu doğurmayan disiplin cezaları** ile ilerleme, yükselme, sicil, intibak ve diğer özlük ve parasal hakları ve **mahalli idarelerin organları ile bu organların üyelerinin geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılmalarıyla ilgili davalarda** yetkili mahkeme **ilgilinin görevli bulunduğu yer idare mahkemesidir.**

UYARI

Üçüncü yargı paketi çerçevesinde özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, **hâkim ve savcılarının mali ve sosyal haklarına ve sicillerine ilişkin konularla, müfettiş hal kâğıtlarına karşı** açacakları ve idare mahkemelerinin görevine giren davalarda yetkili mahkeme, **hâkim veya savcının görev yaptığı yerin idari yargı yetkisi yönünden bağlı olduğu bölge idare mahkemesine en yakın bölge idare mahkemesinin bulunduğu yer idare mahkemesidir.**

Taşınmaz mallara ilişkin özel yetki kuralları

- İmar, kamulaştırma, yıkım, işgal, tahsis, ruhsat ve iskân gibi taşınmaz mallarla ilgili mevzuatın uygulanmasında veya bunlara bağlı her türlü haklara veya kamu mallarına ilişkin idari davalarda yetkili mahkeme **taşınmaz malların bulunduğu yer idare mahkemesidir**.
- Köy, belediye ve il özel idarelerini ilgilendiren mevzuatın uygulanmasına ilişkin davalarla sınır uyumsuzluklarında yetkili mahkeme, **mülki idari birimin, köy, belediye veya mahallenin bulunduğu yahut yeni bağlandığı yer idare mahkemesidir**.

Taşınır mallara ilişkin özel yetki kuralı

Taşınır mallara ilişkin davalarda yetkili mahkeme, **taşınır malın bulunduğu yer idare mahkemesidir**.

3. Konuya İlişkin Ön Koşullar

İYUK madde 14'e göre sadece kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem, iptal davasına konu edilebilir. Burada **"yürütülmesi gereken işlem"** ve **"kesin işlem"** olmak üzere iki şartın öngörüldüğü söylenebilir.

a. Yürütülmesi Gereken Bir İşlem Olmalıdır

İdareden çıkmakla birlikte yürütülmesi gerekli olmayan, yani ilgililer üzerinde bir hukuki sonuç doğurmayan işlemlere (örneğin hazırlık işlemlerine, teyit edici işlemler, danışma işlemleri, görüşler, idarenin iç düzen işlemleri) karşı iptal davası açılamaz.

b. İdari İşlem Kesinleşmiş Olmalıdır

İdari işlemin iptal davasına konu olabilmesi için kesin olması, yani tamamlanmış olması gerekir. Alınmış olmakla birlikte bir başka makam tarafından onaylanması gereken işlemlere karşı henüz iptal davası açılamaz.

4. Davacıya İlişkin Ön Koşullar

Davacı, kendisi tarafından veya vekili tarafından adına dava açılan kişidir. Bir kişinin davacı olabilmesi için, **"davada taraf olma ehliyeti"**ne ve **"dava açabilme ehliyeti"**ne sahip olması gerekir. Bunlardan birincisi için Medeni Kanuna göre "hak ehliyetine" ikincisi ise "fiil ehliyeti"ne sahip olmak gerekir.

Dava açma ehliyetine sahip olan herkes, durup dururken iptal davası açamaz. Bunun için **bir menfaatinin ihlal edilmiş olması** gerekir. Söz konusu menfaatin meşru, kişisel ve güncel bir menfaat olması gerekir.

UYARI

- Kamu tüzel kişileri de birbirinin işlemlerine karşı iptal davası açabilirler. Örneğin belediye devletin; üniversite belediyenin veya bir belediye diğer bir belediyenin işlemine karşı dava açabilir.
- Aynı kamu tüzel kişiliği içindeki birimler birbirine karşı dava açamaz. Örneğin bir bakanlık diğer bakanlığa karşı veya fakülte dekanlığı kendi üniversitesinin rektörlüğüne karşı dava açamaz.

5. Davalıya İlişkin Ön Koşullar

İptal davasında davalı, kendisine karşı dava açılan kamu tüzel kişisidir. Gösterilmemesi veya yanlış gösterilmesi o kadar önemli değildir. Yanlış gösterilmişse idare mahkemesi, dilekçeyi doğru davalıya tebliğ eder.

İptal davasında davalı, kural olarak, dava konusu işlemi tesis eden idari makamdır. Söz konusu idari makam hangi kamu tüzel kişiliği içinde yer alıyorsa davalı o kamu tüzel kişisidir; yani husumet o kamu tüzel kişiliğine yöneltilir

6. Süreye İlişkin Ön Koşullar

İptal davası, kanunların öngördüğü süreler içinde açılmalıdır. Dava açma süresi **hak düşürücü** niteliktedir. Yani süre kamu düzeni ile ilgilidir mahkemece re'sen gözetilir. Süresinde açılmayan iptal davası, ön koşullar yönünden daha ilk incelemede, işin esasına girilmeden reddedilir.

a. Genel Dava Açma Süresi

Genel dava açma süresi, özel kanunlarda ayrı süre gösterilmeyen hallerde **Danıştay ve idare mahkemelerinde altmış gün** ve **vergi mahkemelerinde otuz gündür**.

Bunun dışında çeşitli kanunlarda özel dava açma süreleri öngörülmüştür.

b. Sürenin Başlangıcı

İdari uyuşmazlıklarda dava açma süresi **yazılı bildirimin (tebliğ) yapıldığı tarihi izleyen günden itibaren** başlar.

İlanı gereken düzenleyici işlemlerde dava süresi **ilan tarihini izleyen günden itibaren** başlar.

c. Süreyi Durduran Hal

İlgililer idari dava açmadan önce, **idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması için** üst makama, üst makam yoksa aynı makama, dava **açma süresi içinde, yani 60 gün içinde**, başvurabilirler. Bu başvurma **dava açma süresini durdurur**. 60 gün içinde cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. Üst makam, **başvuruyu 60 gün içinde** cevaplamazsa veya reddederse, dava açma süresi **(kaldığı yerden)** işlemeye başlar.

d. Zimni Ret Kararlarına Karşı Dava Açma Süresi

İYUK'un 10. Maddesine göre **ilgililer haklarında idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılması için** idari makamlara başvurabilirler. **60 gün içinde cevap verilmezse** istek reddedilmiş sayılır. **(Zimni ret). Yani zimni ret süresi 60 gündür**. İlgililer 60 günün bittiği tarihten itibaren **dava açma süresi içinde** (uyuşmazlığın niteliğine göre değişir) dava açabilirler. Dava açma süresi içinde dava açılmazsa **dava açma hakkı düşer**.

Ancak idare süre geçtikten sonra bir cevap verirse, ilgili tekrar dava açma hakkını elde eder. Cevabın verilmesinden itibaren **dava açma süresi içinde** dava açılabilir.

e. Sürelerin Hesabı

İYUK md. 8'e göre süreler, **tebliğ, yayın ve ilan tarihini izleyen günden itibaren** işlemeye başlar. Yani **tebliğin yapıldığı gün hesaba katılmaz**. Süre parmak hesabıyla sayılır.

Tatil günleri süreye dâhildir. Ancak son gün tatil gününe rastlarsa, süre tatil gününü izleyen çalışma gününün çalışma saatinin bitimine kadar uzar.

Hafta ya da ay olarak belirtilen süreler, son hafta veya son ayda, bildirimin yapıldığı güne denk gelen günün çalışma saatinin bitiminde sona erer.

Sürenin bittiği ay içinde, aynı gün bulunmazsa süre o ayın son gününde biter.

Süre, ara vermeye (yani adli tatile) rastlamış ise, süre ara vermenin son gününden itibaren yedi gün uzar.

7. Biçime İlişkin Ön Koşullar

İdari davalar, **Danıştay, idare mahkemesi** ve **vergi mahkemesi başkanlıklarına** hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır.

Başka yerde oturuluyorsa asıl görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere **bulunulan yerdeki idare ve vergi mahkemesi başkanlıklarına** verilir.

Dilekçeler, **idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde** büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalıp kalmadığına bakılmaksızın **asliye hukuk hakimliklerine yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına** verilebilir.

Dilekçelerde;

- Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri ile gerçek kişilere ait Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,
- Davanın konu ve sebepleri ile dayandığı deliller,
- Davaya konu olan idari işlemin yazılı bildirim tarihi,
- Vergi, resim, harç, benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarına ilişkin davalarla tam yargı davalarında uyuşmazlık konusu miktar,
- Vergi davalarında davanın ilgili bulunduğu verginin veya vergi cezasının nevi ve yılı, tebliğ edilen ihbarnamenin tarihi ve numarası ve varsa mükellef hesap numarası, gösterilir.

Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına verilen dilekçelerin harç ve posta ücretleri alındıktan sonra deftere derhal kayıtları yapılarak kayıt tarih ve sayısı dilekçenin üzerine yazılır. Dava **bu kaydın yapıldığı tarihte** açılmış sayılır. Davacılar, kayıt tarih ve sayısını gösteren imzalı ve mühürlü, pulsuz bir alındı kâğıdı verilir.

DİKKAT

Dava Dilekçesindeki Eksikliklerin Giderilmesi

Dilekçede biçim noksanlıkları varsa, mahkemede dilekçenin düzeltilmesi için **30 günlük ek süre** verilir. Bu süre içinde davacı eksiklikleri giderirse, dava incelenir. Eksiklikler süresi içinde tamamlanmazsa, mahkeme davanın **açılmamış sayılmasına** karar verir.

Herhangi bir sebeple **harcı veya posta ücreti verilmeden veya eksik harç veya posta ücreti ile** dava açılmış olması halinde, **otuz gün** içinde harcın ve posta ücretinin verilmesi ve tamamlanması hususu ilgiliye tebliğ olunur. Tebligata rağmen **gereği yerine getirilmediği takdirde bildirim aynı şekilde bir daha** tekrarlanır. Harç veya posta ücreti süresi içinde **yine** verilmez veya tamamlanmazsa **davanın açılmamış sayılmasına karar verilir** ve davacıya tebliğ olunur.

C. ESASA İLİŞKİN KOŞULLAR

Ön koşulları yerine getiren bir dava, görevli mahkeme yeri tarafından **esastan incelenir** ve karara bağlanır.

İdari işlemler, kanuna ve hukuka aykırılık içeriyorsa yargı yerlerince iptal edilir.

Bir idari işlemin iptaline yol açan sebep, o işlemin hukuka aykırılığıdır. Bir idari işlemin hukuka aykırılığı ise, yetki, **şekil, usul, sebep, konu ve maksat** unsurlarında olmaktadır.

D. İPTAL DAVASININ SONUÇLARI

İdare mahkemesi iptal davası sonucunda ya başvuruyu reddeder, ya da dava konusu işlemi iptal eder.

E. İPTAL KARARININ SONUÇLARI

İptal kararı dava konusu işlemi **yapıldığı andan itibaren** ortadan kaldırır. Yani iptal kararları **geçmişe etkilidir**. İptal kararıyla birlikte işlem hiç yapılmamış gibi, eski durum geriye gelir.

Düzenleyici işlemler (tüzük, yönetmelik vb.) iptal edilmişse bundan üçüncü kişiler de yani **herkes** yararlanır. Zira iptalden sonra bu işlemler yürürlükten kalkarlar. Ancak, bir bireysel idari işlem iptal edilmişse, bundan kural olarak **sadece davacı** yararlanır; iptal kararı aynı veya benzer durumda olan dava açmamış üçüncü kişileri kural olarak etkilemez.

F. İPTAL KARARLARININ YERİNE GETİRİLMESİ

Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre **idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya** mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak **otuz günü** geçemez.

Mahkeme kararlarının otuz gün içinde kamu görevlilerince kasten yerine getirilmemesi halinde ilgili, **idare aleyhine idari yargıda** dava açabileceği gibi, **kararı yerine getirmeyen kamu görevlisi aleyhine de adli yargıda** dava açabilir.

II. TAM YARGI DAVASI

Tam yargı davası, idari ve eylem ve işlemler neticesinde **kişisel hakları doğrudan doğruya ihlal edilmiş** olan kişilerin **uğradıkları zararın giderilmesi** istemiyle idari yargıda açtıkları davalardır.

A. TAM YARGI DAVASI- İPTAL DAVASI KARŞILAŞTIRMASI

Tam yargı davası ile iptal davası arasında bazı benzerlikler ve farklılıklar vardır:

İdari yargıya özgü bir dava türüdür.	Adli yargıdaki edim davalarına benzer
İptal davasına yalnız tek yanlı idari işlemler konu olabilir.	Tam yargı davalarına tek yanlı idari işlemler, idari eylemler ve hatta idari sözleşmeler konu olabilir.
İptal davası objektif niteliktedir. Bir idari işlemin hukuka aykırılığının tespiti için açılır.	Tam yargı davası sübjektif niteliktedir. Bu tür davalarda, davacı kendisinin bir sübjektif hakkının ihlal edildiğini iddia eder ve idareye bir borç yükletilmesini talep eder
İptal davası açabilmek için bir menfaatin ihlal edilmiş olması yeterlidir	Tam yargı davası açabilmek için, davacının kişisel haklarının doğrudan muhtel olması, yani ihlal edilmiş olması gerekir
İptal davasının sonuçlarından yerine göre üçüncü kişilerde yani herkes yararlanabilir	Tam yargı davalarının sonuçlarından sadece ve sadece davanın tarafları yararlanır.
Her iki dava türüne de aynı yargılama yöntemi uygulanır.	

B.TAM YARGI DAVASININ ÖN KOŞULLARI

1. Göreve İlişkin Ön Koşullar

İptal davasında ki görev koşulları tam yargı davasında da geçerlidir.

2. Biçime İlişkin Ön Koşullar

İptal davasında ki görev koşulları tam yargı davasında da geçerlidir. Ancak tam yargı davasında davalı, talep ettiği tazminatı veya giderilmesini istediği zararın tutarını dilekçesinde belirlemelidir.

3. Yetkiye İlişkin Ön Koşullar

- **İdari sözleşmelerde** yetkili mahkeme **idari sözleşmeyi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki** idare mahkemesidir.
- **İdari işlemlerden** kaynaklanan tam yargı davalarında yetkili mahkeme, **idari işlemi yapan idari merciin bulunduğu yerdeki** idare mahkemesidir.
- **İdari eylemlerden** kaynaklanan tam yargı davalarında yetkili mahkeme, **eylemin yapıldığı yer** idare mahkemesidir.
- Zarar bayındırlık, ulaştırma gibi bir **hizmetin yürütülmesinden doğmuş ise**, yetkili mahkeme, **hizmetin görüldüğü yer** idare mahkemesidir.
- İdarenin sorumluluğu **yukarıdaki durumlardan hiçbirine girmiyorsa**, açılacak tam yargı davasında yetkili mahkeme **davacının ikametgâhının bulunduğu yer** idare mahkemesidir.

Yetkinin hukuksal niteliğine ilişkin hususlar tıpkı iptal davasında olduğu gibidir.

4. Konuya İlişkin Ön Koşullar

Tam yargı davası, **idarenin işlemleri, eylemleri** ve **idari sözleşmelerden** kaynaklanabilir.

a. İdari İşlemden Doğan Davalar

Bir idari işlem, ilgilinin yalnızca menfaatini ihlal etmeyip, aynı zamanda onu maddi veya manevi bir zarara uğratmışsa yani bir hakkını ihlal etmişse, böyle bir zararın tazmini için tam yargı davası açılabilir.

İdari işlemlerden doğan tam yargı davalarında ilgilinin bir ön karar almasına gerek yoktur.

İdari işlemlerden doğan zararlara karşı davacı İYUK madde 12'ye göre şunları yapabilir:

- Doğrudan doğruya tam yargı davası veya
- İptal ve tam yargı davalarını birlikte veya
- Önce iptal davası açıp, kararı iptal ettirdikten sonra tam yargı davası açma olanağı da vardır. Böylece ilgili, tam yargı davasını sağlam bir temele oturtmuş olur. **Ancak iptal davasının reddedilmiş olması, tam yargı davasının açılmasına engel olmaz.** (Çünkü işlem hukuka uygun olsa da zarara yol açmış olabilir)

Ön Karar: Dava açmadan önce, idarenin durumunun saptanması, idareyle olan uyumsuzluğun belirlenmesi gerekir. Yani zarar gören ilgilinin idareye başvurması gerekir. **Zarar görenin başvurusu üzerine idarenin alacağı karara** ön karar denir.

İlgilinin ön karar alınması gereken durumlarda ön karar almadan doğrudan tam yargı davası açması halinde “**idari merci tecavüzü**” gerçekleşir.

İptal davalarında kural olarak ön karara gerek yoktur. Aynı şekilde idari işlemlerden doğan tam yargı davalarında da ön karara gerek yoktur **ancak idari eylemlerden doğan tam yargı davalarında ön karara ihtiyaç vardır.**

b. İdari Eylemlerden Doğan Davalar

İdarenin eylemlerinden dolayı eğer bir kişinin hakkı ihlal edilmiş ise, hakkı ihlal edilen kişi doğrudan doğruya tam yargı davası açamaz. Bunun için idari eylemi **yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendiği tarihten itibaren 1 yıl içinde** ve **her halde eylem tarihinden itibaren 5 yıl içinde** ilgili idareye başvurarak ihlal edilen hakkının yerine getirilmesini ister.

Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde (**ön karar**), bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde (**zımni ret**) bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.

Bir idari eyleme karşı idareden “**ön karar**” **almadan doğrudan tam yargı davası açılması durumunda**, idari yargı mercii, dava dilekçesini “**idari mercii tecavüzü**”, gerekçesiyle, zararı verdiği iddia edilen ilgili idari makama tevdi eder ve davayı ret eder.

DİKKAT

- Görevli olmayan adli yargı mercilerine açılan tam yargı davasının görev yönünden reddi halinde sonradan idari yargı mercilerine açılacak davalarda, idareye başvurma şartı (**Ön karar**) aranmaz.

5. Davalıya İlişkin Ön Koşullar

Tam yargı davalarında da davalının yanlış gösterilmesi durumunda, idari yargı yeri doğru davalıyı saptar ve dava dilekçesini kendi saptadığı davalıya tebliğ eder.

Tam yargı davasındaki davalı makamlar şunlardır:

- Zarar **bir idari işlemde meydana gelmişse**, davalı, **dava konusu işlemi tesis eden idari makamdır**
- Zarar bir idari hizmetin yürütülmesine ilişkin **bir idari eylemden** kaynaklanmışsa, davalı, **hizmeti nihai olarak düzenleyen en yüksek makamdır.**
- Zarar bir **idari sözleşmeden** kaynaklanmışsa, davalı, **sözleşmenin taraflarından sözleşmeye aykırı davranan taraftır.**

6. Davacıya İlişkin Ön Koşullar

Tam yargı davasında ehliyet aynı şekilde iptal davasında olduğu gibidir. Yani bir kişinin davacı olabilmesi için, “**davada taraf olma ehliyeti**”ne ve “**dava açabilme ehliyeti**”ne sahip olması gerekir. Bunlardan birincisi için Medeni Kanuna göre “hak ehliyetine” ikincisi ise “fiil ehliyeti”ne sahip olmak gerekir.

Tam yargı davası açabilmek için “**menfaat ihlali**” şartı yetmemekte, “hak ihlali” şartı da aranmaktadır

7. Süreye İlişkin Ön Koşullar

Tam yargı davası açmak için **genel süre 60 gündür**.

Bu çerçevede süre:

- İdari işlemlere karşı açılacak tam yargı davalarında, idari işlemin **tebliğinden veya uygulanmasını izleyen günden itibaren**,
- İptal davası sonucu açılacak tam yargı davalarında, **iptal davasının sonucunun tebliğini veya kanun yollarına başvurulmasında kesinleşmesini izleyen günden itibaren**,
- İdari eylemler nedeniyle açılacak tam yargı davalarında ise **ön kararın tebliğini veya 60 günlük zımni ret kararının bitmesini izleyen günden itibaren 60 gündür**.

C. TAM YARGI DAVASININ ESASTAN KABUL ŞARTLARI

Ön koşullar yönünden eksikliği bulunmayan tam yargı davasının esasına geçilir. İdarenin sorumluluğunu gerektiren bir durumun olup olmadığı, başka bir **deyişle idarenin bir eylem veya işlemiyle bir hakkın ihlal edilip edilmediği** araştırılır. İdarenin sorumluluğunu daha önce idare hukuku dersinde ayrıntılı olarak incelemiştik.

D. TAM YARGI DAVALARININ SONUÇLARI

Tam yargı davasına bakan mahkeme, bu davayı ön koşullar ya da esastan reddedecektir; ya da davayı kabul edecektir.

1. Davanın Reddinin Sonuçları

- Tam yargı davası **ön koşullar nedeniyle reddedilmişse** dava açma süresi henüz geçmemiş olmak koşuluyla eksik olan ön koşulların tamamlanması ve yeniden dava açılması mümkündür.
- Tam yargı davası **davacının bir hakkının ihlal edilmediği** ya da **idarenin mali sorumluluğunun koşullarının gerçekleşmediği** tespit edildiğinde esastan reddedilir. Davacı, tam yargı davasının esastan reddedilmesinden sonra, aynı nedenle yeni bir dava açamaz.

2. Davanın Kabulünün Sonuçları

Tam yargı davasının kabulü idarenin **kusurlu veya kurssuz sorumluluk ilkesi çerçevesinde bir hakkı ihlal ettiği ve maddi veya manevi bir zarara neden olduğunun kabulü** anlamına gelir. Bundan dolayı idari yargı mercii kararında **haksızlığın giderme biçimine, geri verilmesi gereken veya zararın telafisi çerçevesinde ödenmesi gereken miktara** hükmeder.

Tam yargı davası iptal davası gibi genel etkili olmadığı için **yalnızca davanın tarafları için kesin hüküm ifade eder**, üçüncü kişileri bağlamaz.

III. YÜRÜTMENİN DURDURULMASI

Yürütmenin durdurulması kararı, idari işlemin hukuka uygunluk karinesini askıya alan, dava konusu işlemin uygulanmasını dava sonuna kadar erteleyen bir yargısal karardır.

ÖRNEK:

Bir dönem okuldan disiplin cezası almış ve bu cezaya karşı iptal davası açmış olan öğrencinin bu davası muhtemelen altı aydan uzun sürecektir ve bu davayı kazanacak olsa bile, bu öğrencinin okulu fiilen bir dönem uzayacaktır. Böyle bir durumda, davacı dava konusu işlemin yürütülmesinin durdurulmasını talep eder ve mahkeme buna karar verirse, söz konusu işlem daha iptal edilmemiş olsa bile, bu işlemin yürütülmesi durdurulur; yani öğrenci derslerine devam eder, sınavlarına girer.

A. YÜRÜTMEYİ DURDURMANN KOŞULLARI

- Açılmış bir iptal davası olmadan yürütmenin durdurulması talebinde bulunulamaz
- İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararlar doğmalıdır.
- İdari işlemin açıkça hukuka aykırı olması gerekir.
- Yürütmeyi durdurma kararı verilmesi için davacının talebi gerekir. Hakim re'sen yürütmeyi durdurma kararı veremez.
- Yürütmeyi durdurma kararı verilebilmesi için davalı idarenin savunmasının alınmasının ya da savunma süresinin geçmiş olması gerekir.
- Yürütmenin durdurulması kararları teminat karşılığında verilir; ancak, durumun gereklerine göre teminat aranmayabilir.
- Yürütmenin durdurulması kararlarında **idari işlemin hangi gerekçelerle hukuka açıkça aykırı olduğu ve işlemin uygulanması halinde doğacak telafisi güç veya imkânsız zararların neler olduğunun** belirtilmesi zorunludur.
- Yürütmenin durdurulması istemine ilişkin **yargı harçlarının peşin olarak ödenmesi** gerekir.

DİKKAT

- Uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, **idarenin savunması alınmaksızın da** durdurulabilir.
- Dava dilekçesi ve eklerinden **yürütmenin durdurulması isteminin yerinde olmadığı anlaşılırsa**, davalı idarenin savunması alınmaksızın istem reddedilebilir.
- Sadece ilgili kanun hükmünün iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulduğu gerekçesiyle yürütmenin durdurulması kararı verilemez.
- Yürütmeyi durdurma kararı verilmesi için davacının talebi gerekir. Sadece iptal davasının açılması yürütmeyi durdurmaz **ancak vergi mahkemelerinde, vergi uyuşmazlıklarından doğan davaların açılması**, tarh edilen vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümlerin ve bunların zam ve cezalarının dava konusu edilen bölümünün **tahsil işlemlerini durdurur**.
- **Aynı sebeplere dayanılarak** ikinci kez yürütmenin durdurulması isteminde bulunulamaz.
- Yürütmenin durdurulması istemine ilişkin davalarda İYUK md 16'da belirtilen dilekçe, savunma ve tebligata ilişkin **süreler mahkeme tarafından kısaltılabilir**.
- Yürütmenin durdurulması kararı verilen dava dosyaları **öncelikle incelenir ve karara bağlanır**.
- Yürütmenin durdurulmasına dair verilen kararlar onbeş gün içinde yazılır ve imzalanır.

B. YÜRÜTMEYİ DURDURMA KARARLARININ HUKUKİ NİTELİĞİ

- Yürütmenin durdurulması **istisnai bir karardır**. İptal davasının açılması ile değil belirli şartların gerçekleşmesi ile yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.
- Yürütmenin durdurulması **geçici bir önlemdir**. Yürütmenin durdurulması, idari işlemin uygulanmasını en geç dava sonuna kadar askıya alır. Davanın sonuçlanmasıyla kendiliğinden ortadan kalkar.
- Yürütmenin durdurulması **ara karar niteliğindedir**. Çünkü yürütmeyi durdurma kararı iptal davasını sonuçlandırmaz, sadece dava konusu yapılan işlemin uygulanmasını en geç dava sonuna kadar erteler. Ayrıca yürütmeyi durdurma kararı tek başına temyiz edilemez.

C. YÜRÜTMEYİ DURDURMA KARARLARINA KARŞI İTİRAZ

Yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar;

- Danıştay dava dairelerince verilmişse konusuna göre **İdari veya Vergi Dava Daireleri Kuruluna**,
- Bölge idare mahkemesi kararlarına karşı **en yakın bölge idare mahkemesine**,
- İdare ve vergi mahkemeleri ile tek hakim tarafından verilen kararlara karşı **bölge idare mahkemesine**,
- Çalışmaya ara verme süresi içinde ise idare ve vergi mahkemeleri tarafından verilen kararlara **en yakın nöbetçi mahkemeye veya kararı veren hakimın katılmadığı nöbetçi mahkemeye**, kararın tebliğini izleyen günden itibaren **yedi gün içinde** itiraz edilebilir. İtiraz ancak bir defa yapılabilir.

İtiraz edilen merciler, dosyanın kendisine gelişinden itibaren **yedi gün içinde karar vermek zorundadır**. İtiraz ancak **bir defa** yapılabilir.

İtiraz üzerine verilen kararlar **kesin olup** bunlara karşı tekrar itiraz etmek ya da başka bir mercie başvurma imkânı yoktur.

Temyiz ve istinaf incelemesi sırasında yürütmenin durdurulması istemleri hakkında verilen kararlar **kesindir**.

D. YÜRÜTMİYİ DURDURMA KARARININ SONUÇLARI

Yürütmenin durdurulması kararlarının uygulanması da tıpkı nihai yargı kararlarının uygulanması gibidir. Yani idare, mahkeme kararının tebliğinden itibaren **30 gün içinde** yürütmeyi durdurma kararının gereğini yerine getirmek zorundadır.

Yürütmenin durdurulması kararı verince, dava konusu işlem, hiç yapılmamış sayılır ve işlemten önceki durum geri gelir. Başka bir deyişle, **yürütmenin durdurulması kararı geriye yürür**.

DİKKAT

Şu durumlarda yürütmeyi durdurma kararı verilemez:

- İptal davasına konu edilemeyecek işlemler için yürütmenin durdurulması istenemez (Hazırlık işlemleri, görüş bildiren işlemler vb.)
- Askeri ve adli yargının görev alanına giren uyuşmazlıklar için yürütmenin durdurulması istenemez.
- Yoklukla sakat işlemler için yürütmenin durdurulması istenemez.
- Yargı denetimi dışında tutulan işlemler için yürütmenin durdurulması istenemez.
- 1982 Anayasası'na göre, "Kanun, **olağanüstü hallerde, ve savaş halinde** ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlandırabilir"

IV. İVEDİ YARGILAMA USULÜ

6545 sayılı 6.Yargı Paketinin 18. maddesinde yapılan düzenlemeyle, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 20. maddesinden sonra gelmek üzere 20/A maddesiyle "İvedi Yargılama Usulü" şeklinde istisna bir usul düzenlemesi getirilmiştir.

Bu usulle sadece bazı idari kararlarla sınırlı olmak üzere dava açma süreleri kısaltılmış, yürütmeyi durdurma usulünde değişiklikler yapılmış, cevap verme süreleri kısaltılmış; mahkemeler açısından ise inceleme süreleri kısaltılmıştır. Son olarak temyiz süreleri de kısaltılmıştır.

İvedi yargılama usulü aşağıda sayılan işlemlerden doğan uyuşmazlıklar hakkında uygulanır:

- İhaleden yasaklama kararları hariç ihale işlemleri.
- Acele kamulaştırma işlemleri.
- Özelleştirme Yüksek Kurulu kararları.
- Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca yapılan satış, tahsis ve kiralama işlemleri.
- Çevre Kanunu uyarınca tesis edilen çevresel etki değerlendirme işlemleri,
- Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun uyarınca alınan Bakanlar Kurulu kararları.

İvedi yargılama usulünde dava açma süresi **otuz gündür**.

İvedi yargılama usulüne tabi işlemlerle ilgili davacılar dava açmadan önce, **idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasını üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde isteyemeyecektir.**

İvedi yargılama usulüne tabi işlemlerde; **yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemez.**

Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren **on beş gün içinde temyiz yoluna (Danıştaya)** başvurulabilir.

Yedi gün içinde ilk inceleme yapılır ve dava dilekçesi ile ekleri tebliğe çıkarılır.

Savunma süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren **on beş gün** olup, bu süre bir defaya mahsus olmak üzere en fazla **on beş gün** uzatılabilir. Savunmanın verilmesi veya savunma verme süresinin geçmesiyle dosya tekemmül etmiş sayılır.

Bu davalar dosyanın tekemmülünden itibaren **en geç bir ay içinde** karara bağlanır. Ara kararı verilmesi, keşif, bilirkişi incelemesi ya da duruşma yapılması gibi işlemler ivedilikle sonuçlandırılır.

Verilen nihai kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren **on beş gün içinde temyiz yoluna** başvurulabilir. Temyiz dilekçeleri **üç gün içinde** incelenir ve tebliğe çıkarılır. Temyiz dilekçelerine **cevap verme süresi** on beş gündür.

Temyiz istemi **en geç iki ay içinde** karara bağlanır. Karar en geç bir ay içinde tebliğe çıkarılır.

Temyiz üzerine verilen kararlar **kesindir**.

IV. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI İLE ÖLÇME, SEÇME VE YERLEŞTİRME MERKEZİ TARFINDAN YAPILAN MERKEZİ VE ORTAK SINAVLARLA İLGİLİ YARGILAMA USULÜ

- Bu tarz sınavlardan çıkacak uyuşmazlıklarda dava açma süresi **on** gündür.
- **Yedi gün içinde ilk inceleme** yapılır ve dava dilekçesi ile ekleri tebliğe çıkarılır.
- Savunma süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren **üç gün olup**, bu süre bir defaya mahsus olmak üzere en fazla **üç gün** uzatılabilir.
- Bu davalar dosyanın tekemmülünden itibaren **en geç on beş gün içinde** karara bağlanır
- Verilen nihai kararlara karşı **tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde temyiz yoluna** başvurulabilir.
- Temyiz dilekçeleri **üç gün içinde incelenir** ve tebliğe çıkarılır.
- Temyiz dilekçelerine cevap verme süresi beş gündür.
- Temyiz istemi en geç on beş gün içinde karara bağlanır.
- Temyiz üzerine verilen kararlar kesindir.
- Bu yargılama usulüne tabi işlemlerle ilgili davacılar dava açmadan önce, **idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasını üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde isteyemeyecektir.**
- Yürütmenin durdurulması talebine ilişkin olarak verilecek kararlara itiraz edilemez.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İDARİ YARGILAMA USULÜ

I. İDARİ YARGILAMA USULÜNÜN ÖZELLİKLERİ

İdari yargılama usulünün başlıca özellikleri şunlardır:

A. YAZILILIK ve EVRAK ÜZERİNDEN İNCELEME

İdari yargı'da “**yazılı yargılama**” usulü uygulanır. Yani davalar, **kural olarak dosya üzerinden** incelenir. **İstisnaen** duruşma yapılabilir. Ancak idare mahkemelerinde sözlü olarak tanık dinlenmesi imkânı yoktur.

B. RE'SEN İNCELEME İLKESİ

Danıştay ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalarda **gereken bilgi, belge, keşif ve bilirkişi incelemesini ait kendiliğinden** yaparlar. Mahkemeler belirlenen süre içinde lüzum gördükleri evrakın gönderilmesini ve her türlü bilgilerin verilmesini taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilirler. Bu husustaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

II. DAVALARIN İNCELENMESİ ve KARARA BAĞLANMASI USULÜ

A. İLK İNCELEME

Davanın esasına geçilmeden önce gerekli evrakların gözden geçirilerek dosyanın tamamlanması ilk inceleme ile gerçekleşir. Dava dilekçesinin karşı tarafa tebliği ilk inceleme tamamlandıktan sonra yapılır.

Dilekçeler, Danıştay'da daire başkanının görevlendireceği bir tetkik hakimi, idare ve vergi mahkemelerinde ise mahkeme başkanı veya görevlendireceği bir üye tarafından incelenir. İlk incelemede şu sıranın izlenmesi zorunludur:

- Görev ve yetki,
- İdari merci tecavüzü,
- Ehliyet,
- İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı,
- Süre aşımı,
- Husumet,
- İYUK 3 ve 5. maddelere uygun olup olmadıkları, yönlerinden **sırasıyla** incelenir.

İYUK madde 3

- Tarafların ve varsa vekillerinin veya temsilcilerinin ad ve soyadları veya unvanları ve adresleri ile gerçek kişilere ait Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası,
- Davanın konu ve sebepleri ile dayandığı deliller,
- Davaya konu olan idari işlemin yazılı bildirim tarihi,
- Vergi, resim, harç, benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezalarına ilişkin davalarla tam yargı davalarında uyumsuzluk konusu miktar,
- Vergi davalarında davanın ilgili bulunduğu verginin veya vergi cezasının nevi ve yılı, tebliğ edilen ihbarnamenin tarihi ve numarası ve varsa mükellef hesap numarası **incelenir**.

İYUK madde 5

Birlikte açılan bir davanın gerekli koşullara sahip olup olmadığı incelenir.

İlk incelemede, bu noktalardan bir eksiklik saptanmazsa, dava dilekçesi ve ekleri davalı idareye cevap vermesi için tebliğ edilir. tebligat işlemi yapılır.

İlk incelemede bu noktalardan kanuna aykırılık görülmesi şu sonuçları doğurur:

- Davanın, adli veya askeri yargının görevli olduğu konularda açıldığı tespit edilmesi durumunda **görevsizlik kararı verilerek davanın reddine**,
- idari yargının görevli olduğu konularda ise görevli veya yetkili olmayan mahkemeye açılan davanın **görev veya yetki yönünden reddedilerek dava dosyasının görevli veya yetkili mahkemeye gönderilmesine**,
- İdari merci tecavüzü halinde, **dilekçelerin görevli idari mercie gönderilmesine**, (Dilekçelerin görevli idari mercie gönderilmesi halinde, Danıştaya veya ilgili mahkemeye başvurma tarihi, idari mercie başvurma tarihi olarak kabul edilir.)
- Davacının ehliyet koşullarının oluşmadığı, davaya konu işlemin kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmadığı veya davada sürenin aşılmış olduğunun tespiti halinde **davanın reddine**,
- Davanın hasım gösterilmeden veya yanlış hasım gösterilerek açılması halinde, **dava dilekçesinin tespit edilecek gerçek hasma tebliğine**,
- İYUK md. 3'te belirtilen dava dilekçesinin taşıması gereken unsurlardaki eksiklik ve yanlışlıkların, md. 5'te öngörülen aynı dilekçe ile birden çok işleme karşı dava açılması veya birden çok kişinin dava açması koşullarındaki sakatlıkların ortaya çıkması durumunda, **30 gün içinde hataların giderilip yeniden düzenlenerek dava açmak üzere dilekçenin reddine** karar verilir. Eksiklikler süresi içinde tamamlanmazsa veya aynı yanlışlıklar yeniden yapılırsa dava reddedilir.

İlk inceleme üzerine verilen kararlara karşı başvuru yollarını bir tablo aracılığıyla inceleyeceğiz:

Kanun Yolu (Kararın Düzeltilmesi, Temyiz, İtiraz) Açık Olan Kararlar	Kanun Yolu (Kararın Düzeltilmesi, Temyiz, İtiraz) Kapalı Olan Kararlar
• Adli veya askeri yargının görev alanına girdiği gerekçesiyle verilen görevsizlik kararları • Ehliyet yönünden davanın reddi kararları • İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olmadığı için davanın reddi kararları • Süre aşımından davanın reddi kararları • İdari mercii tecavüzü sonucunda ilgili idari mercie tevdi kararları	• İdari yargının görevli olduğu konularda davanın reddedilip dosyanın görevli ve yetkili yargı yerine gönderilme kararları • Dava dilekçesinin gerçek hasma tebliğ kararları • İYUK md.3 ve 5 kapsamındaki dilekçe ret kararları • Avukat olmayan vekil tarafından açılan dilekçenin reddi kararları

UYARI

- İdari davalar, **Danıştay, idare mahkemesi ve vergi mahkemesi başkanlıklarına** hitaben yazılmış imzalı dilekçelerle açılır.
- **Başka yerde oturuluyorsa** asıl görevli ve yetkili mahkemeye sunulmak üzere **bulunulan yerdeki idare ve vergi mahkemesi başkanlıklarına** verilir.
- Dilekçeler, **idare veya vergi mahkemesi bulunmayan yerlerde** büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalıp kalmadığına bakılmaksızın **asliye hukuk hakimliklerine yabancı memleketlerde Türk konsolosluklarına** verilebilir

B. DAVALI İDARENİN CEVABI (BİRİNCİ SAVUNMA)

İlk incelemede bir eksiklik saptanmazsa, dava dilekçesi ve ekleri davalı idareye cevap vermesi için tebliğ edilir. Davalı idare **30 gün içinde** cevap vermek zorundadır. Davalı idarenin verdiği dilekçeye **“cevap dilekçesi”** veya **“birinci savunma”** denir.

C. CEVABA CEVAP

Davalı idarenin cevap dilekçesi de, yani savunması da, mahkeme tarafından davacıya tebliğ edilir. Davacı, idarenin cevabına en geç **otuz gün içinde** cevap vermek zorundadır. Buna **“cevaba cevap”** denir.

D. DAVALI İDARENİN İKİNCİ CEVABI (İKİNCİ SAVUNMA)

Davalı idare davacının ikinci dilekçesine de **30 gün içinde** cevap vermek zorundadır. Buna **ikinci savunma** denir. İkinci savunma da davacıya tebliğ edilir. Ama artık davacı ikinci savunmaya cevap veremez. Böylece dava dosyası artık tamamlanmış olur.

Dava Dilekçesi → 30 Günde Davalı İdarenin Cevabı (Birinci Savunma) → 30 Günde Davacının İkinci Dilekçesi (Cevaba cevap) → 30 Günde Davalı İdarenin İkinci Cevabı (İkinci Savunma) → İkinci Savunmanın Davacıya Tebliği → Dava Dosyasının Tamamlanması

UYARI

Adresi belli olmayanlara **ilan yolu** ile bildirim yapılır.

E. DOSYALARIN İNCELENMESİ

Danıştay ile idare ve vergi mahkemeleri, bakmakta oldukları davalara ait her çeşit incelemeleri kendiliklerinden yaparlar. Ayrıca gerekli gördüğü bilgi ve belgeleri taraflardan ve ilgili diğer yerlerden isteyebilir. Bu husustaki kararların, ilgililerce, süresi içinde yerine getirilmesi mecburidir. Haklı sebeplerin bulunması halinde bu süre, bir defaya mahsus olmak üzere uzatılabilir.

F. İDARİ YARGIDA DURUŞMA

1. Duruşmaya Karar Verilmesi

Danıştay ile idare ve vergi mahkemelerinde açılan iptal ve yirmibeşbin Türk Lirasını aşan tam yargı davaları ile tarh edilen vergi, resim ve harçlarla benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları toplamı yirmibeşbin Türk Lirasını aşan vergi davalarında, **taraflardan birinin isteği üzerine** duruşma yapılır.

Temyiz ve itirazlarda duruşma yapılması **tarafların istemine ve Danıştay veya ilgili bölge idare mahkemesi kararına** bağlıdır.

Duruşma talebi, **dava dilekçesi ile cevap ve savunmalarda** yapılabilir.

Ayrıca Danıştay, mahkeme ve hakim yukarıda açıkladığımız şartlara bağlı olmaksızın **kendiliğinden** duruşma yapılmasına karar verebilir.

Duruşma davetiyeleri duruşma gününden **en az otuz gün önce** taraflara gönderilir.

2. Duruşmalara İlişkin Esaslar

İdari Yargılama Usulü Kanununda duruşmalara ilişkin esaslar şu şekilde düzenlenmiştir:

- Duruşmalar açık olarak yapılır. Genel ahlakın veya kamu güvenliğinin gerekli kıldığı hallerde, görevli daire veya mahkemenin kararı ile, duruşmanın bir kısmı veya tamamı gizli olarak yapılır.
- Duruşmaları başkan yönetir.
- Duruşmalarda taraflara ikişer defa söz verilir. Taraflardan yalnız biri gelirse onun açıklamaları dinlenir; hiç biri gelmezse duruşma açılmaz, inceleme evrak üzerinde yapılır.
- Danıştay'da görülen davaların duruşmalarında savcının bulunması şarttır. Taraflar dinlendikten sonra savcı yazılı düşüncesini açıklar. Bundan sonra taraflara son olarak ne diyecekleri sorulur ve duruşmaya son verilir.
- Kanun yollarında da duruşma yapılması mümkündür.
- Duruşma yapıldıktan sonra en geç onbeş gün içinde karar verilir.

III. KANUN YOLLARI

Kanun yolları veya İdari Yargılama Usulü Kanununun da kullanılan deyimlerle kararlara karşı başvuru yolları, yanlış olduğu iddia edilen mahkeme kararının yeniden incelenmesi ve değiştirilmesi amacıyla davanın taraflarına tanınan başvuru yollarıdır.

Kanun yolları **olağan kanun yolları** ve **olağanüstü kanun yolları** olmak üzere ikiye ayrılır. Olağan kanun yolları, **henüz kesinleşmemiş hükümlere karşı**, olağanüstü kanun yolları ise **kesinleşmiş hükümlere karşı** gidilen bir yoldur.

İdari yargıda olağan kanun yolu **istinaf ve temyiz** olmak üzere iki tanedir. Olağan üstü kanun yolu ise **kanun yararına temyiz** ve **yargılamanın yenilenmesidir**.

A. OLAĞAN KANUN YOLLARI

Olağan kanun yolları, **kesinleşmemiş yargısal kararlara karşı başvurulanan ve onların kesinleşmesine engel olan** kanun yollarıdır.

1. Temyiz

a) Genel Olarak

Danıştay dava dairelerinin nihai kararları ile bölge idare mahkemelerinin aşağıda sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar(İYUK md. 46) başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi **Danıştay'da, kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde** temyiz edilebilir:

Bölge İdare Mahkemelerinin temyiz edilebilecek kararları (İYUK md. 46):

- Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- Konusu yüz bin Türk Lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemler hakkında açılan davalar.
- Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları.
- Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları
- Müşterek kararnameyle yapılan atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri ile daire başkanı ve daha üst düzey kamu görevlilerinin atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri hakkında açılan iptal davaları.
- İmar planları, parselasyon işlemlerinden kaynaklanan davalar.

- Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunca itiraz üzerine verilen kararlar ile 18.11.1983 tarihli ve 2960 sayılı BoĖaziçi Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- Maden, ta ocakları, orman, jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin işlemlere karşı açılan davalar.
-  lke çapında uygulanan öğrenim ya da bir meslek veya sanatın icrası veyahut kamu hizmetine giriş amacıyla yapılan sınavlar hakkında açılan davalar.
- Liman, kruvaziyer limanı, yat limanı, marina, iskele, rıhtım, akaryakıt ve sıvıla tırılmı  petrol gazı boru hattı gibi kıyı tesislerine işletme izni verilmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasından doğan davalar.
- 8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-  let-Devret Modeli  er evesinde Yaptırılması Hakkında Kanunun uygulanmasından ve 16/7/1997 tarihli ve 4283 sayılı Yap-  let Modeli ile Elektrik Enerjisi  retim Tesislerinin Kurulması ve   letilmesi ile Enerji Satı ının Düzenlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar.
- 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- 3.7.2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulanmasından doğan davalar.
- Düzenleyici ve denetleyici kurullar tarafından görevli oldukları piyasa veya sektörle ilgili olarak alınan kararlara karşı açılan davalar.

DİKKAT

- Danıştayın ilk derece mahkemesi olarak verdiği kararlar ***Danıştay idari veya vergi dava daireleri kurulunca*** temyizden incelenir. Daireler kurulu ***temyiz kararları kesindir*** bu kararlara karşı ***direnme mümkün değildir.***
- Danıştayın temyiz mercii olarak görevi, ***bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması şeklinde ortaya çıkan hukuka aykırılıkların denetimini yapmakla*** sınırlıdır.

2. İstinaf

- İdare ve vergi mahkemelerinin kararlarına karşı, başka kanunlarda aksine hüküm bulunsa dahi, mahkemenin bulunduğu yargı çevresindeki bölge idare mahkemesine, ***kararın tebliğinden itibaren otuz gün içinde*** istinaf yoluna başvurulabilir. Ancak, konusu be bin Türk Lirasını geçmeyen vergi davaları, tam yargı davaları ve idari işlemlere karşı açılan iptal davaları hakkında idare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar ***kesin olup***, bunlara karşı istinaf yoluna başvurulamaz.
- Bölge idare mahkemelerinin ***46. maddeye göre temyize açık olmayan*** kararları kesindir.
- İstinaf başvurusuna konu edilen kararı veren ya da karara katılan hâkim, aynı davanın istinaf yoluyla bölge idare mahkemesince incelenmesinde bulunamaz.
- İvedi yargılama usulüne tabi olan davalarda istinaf yoluna başvurulamaz.

UYARI

Bölge idare mahkemelerinde ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapılmaz.

B. OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLLARI

Olağan kanun yolları (itiraz, temyiz ve karar düzeltme) tüketildikten sonra, mahkeme kararı kesinleşir i te olağanüstü kanun yolları, ***kesinle mi  yargısal kararlara*** karşı başvurulan kanun yollarıdır.

1. Yargılamanın Yenilenmesi

a. Tanım

Yargılamanın yenilenmesi, kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş kararlara karşı başvuru olan olağanüstü bir kanun yoludur. Bu yolla, yargılama sırasında belirli eksiklikler veya hatalar olmuşsa, kanuna aykırı olarak tesis edilen mahkeme kararının ortadan kaldırılarak yargılamanın en baştan ve yeniden yapılması amaçlanır.

Yargılamanın yenilenmesinin üç koşulu vardır:

b. Yargılamanın Yenilenmesinin Koşulları

- İlk koşulu, hakkında yargılamanın yenilenmesi istenecek kararın, **kesin bir karar olması** gerekir.
- Yargılamanın yenilenmesini isteyebilmenin ikinci koşulu, kanunda sayılan nedenlerden birinin oluşmasıdır. Yargılamanın yenilenmesi sebepleri İdari Yargılama Usulü Kanununun 53. maddesinde sınırlı olarak sayılmıştır. Buna göre:
 - Zorlayıcı sebepler dolayısıyla veya lehine karar verilen tarafın eyleminden doğan bir sebeple elde edilemeyen bir belgenin kararın verilmesinden sonra ele geçirilmiş olması,
 - Karara esas olarak alınan belgenin, sahteliğine hükmedilmiş veya sahte olduğu mahkeme veya resmi bir makam huzurunda ikrar olunmuş veya sahtelik hakkındaki hüküm karardan evvel verilmiş olup da, yargılamanın yenilenmesini isteyen kimsenin karar zamanında bundan haberi bulunmamış olması,
 - Karara esas olarak alınan bir ilam hükmünün, kesinleşen bir mahkeme kararıyla bozularak ortadan kalkması,
 - Bilirkişinin kasıtlı gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu mahkeme kararıyla belirlenmesi,
 - Lehine karar verilen tarafın, karara etkisi olan bir hile kullanmış olması,
 - Vekil veya kanuni temsilci olmayan kişiler ile davanın görülüp karara bağlanmış bulunması,
 - Çekinmeye mecbur olan başkan, üye veya hakimin katılmasıyla karar verilmiş olması,
 - Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması.
 - Hükmün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması.
- Yargılamanın yenilenmesi **belli bir süre içinde** yapılmalıdır. Yargılamanın yenilenmesi süresi, **kural olarak almiş gündür**. Ancak bu kuralın iki istisnası vardır:
 - Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan bir dava hakkında verilen karara aykırı yeni bir kararın verilmesine neden olabilecek kanuni bir dayanak yokken, aynı mahkeme yahut başka bir mahkeme tarafından önceki ilamın hükmüne aykırı bir karar verilmiş bulunması nedeni için **on yıl**
 - Sonuncu neden için; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren **bir yıldır**.

c. Başvuru

Başvuru yetkisi asıl **davanın taraflarına** aittir. Yargılamanın yenilenmesi istemini **esas kararı veren mahkeme** inceler.

Esas karar, yargı yerlerinin ilk derece mahkemesi sıfatıyla çözümledikleri uyuşmazlıklar hakkında verdikleri kararlardır.

Yargılamanın yenilenmesi istemi, esas kararı veren kurula, daireye veya mahkemeye verilen dilekçe ile yapılır.

Yargılamanın yenilenmesi nedenlerinin bulunup bulunmadığı hakkındaki inceleme, kural olarak, mahkeme tarafından evrak üzerinde yapılır. Mahkeme dilerse duruşma yapar.

Yapılan inceleme sonucunda, mahkeme istemi yerinde bulmazsa reddeder, yerinde bulursa daha önce vermiş olduğu kesin hükmü kaldırır ve yeniden yargılama yaparak sonucuna göre karar verir.

Yargılamanın yenilenmesi sonucunda yeni bir karar verilirse, yani eski karar kısmen ya da tamamen değiştirilirse, bu karara karşı temyiz yolu açıktır.

2. Kanun Yararına Temyiz

Bölge idare mahkemesi kararları ile idare ve vergi mahkemelerince ve Danıştayca ilk derece mahkemesi olarak verilip **temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş bulunan kararlardan** niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı olanlar **ilgili bakanlıkların göstereceği lüzum üzerine** veya **kendiliğinden Danıştay Başsavcısı tarafından** kanun yararına temyiz olunabilir.

Kanun yararına bozma yoluna başvurulabilmesinin iki koşulu bulunur. Buna göre:

- Birinci koşul, kanun yararına bozma yoluna başvurulacak kararın **temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş** olması gerekir.
- İkinci koşul ise, temyizden geçmeksizin kesinleşmiş kararın **niteliği bakımından yürürlükteki hukuka aykırı bulunması** gerekir. Sonucu etkilemeyen, yalnızca yargılama usul hükümlerine aykırılıklardan dolayı kanun yararına temyize gidilemez.

Kanun yararına temyiz başvurusu münhasıran **Danıştay Başsavcısına** tanınmış bir haktır. Danıştay başsavcısı **ilgili bakanlıkların talebi üzerine** veya **kendiliğinden** başvurur. Burada, ilgili bakanlıktan kastettiğimiz, kararın bozulmasında yararı olan bütün bakanlıklardır.

Kanun yararına bozma **herhangi bir süreye** tabi tutulmamıştır.

Başsavcı tarafından yapılan kanun yararına temyiz isteği yerinde görüldüğü takdirde kesinleşmiş yargı kararı, kanun yararına bozulur. Bu bozma kararı, daha önce kesinleşmiş olan mahkeme veya Danıştay kararının hukuki sonuçlarını **ortadan kaldırmaz**. Bozma kararı taraflar aleyhine de bir sonuç doğurmaz. Bozma üzerine mahkemenin yapacağı hiçbir işlem yoktur; yani **mahkemenin yeni bir karar alması ya da direnmesi mümkün değildir**. Ayrıca kanun yararına bozma kararları aleyhine temyiz, kararın düzeltilmesi veya yargılamanın yenilenmesi yollarına da başvurmak mümkün değildir. Son olarak söylemek gerekirse kanun yararına bozma talebinin beraberinde yürütmenin durdurulması isteminde de bulunulamaz. Burada amaçlanan, hukuka aykırı verilmiş olan **yargı kararının ayıklanmak istenmesi ve kararı bozulan mahkemenin uyarılması ve dikkatinin çekilmesidir**.

Bozma kararının bir örneği **ilgili bakanlığa gönderilir** ve **Resmî Gazete’de yayımlanır**.

